

Támogató
a Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Communitas Alapítvány

A szerző a kötet megírása idején
Móricz Zsigmond alkotói ösztöndíjban részesült.

A borítótervet Orosz Annabella készítette

© Zsidó Ferenc, 2017
© Gutenberg Kiadó, 2017

A KEZDET

Vajda Gergely, a helyi napilap újságírója bágyadtan üldögélt az egyik főtéri kávézóban, a Lila Csodában. A lila színt egyébként nem szerette, az, hogy a Lila Csoda mégis a törzshelyévé vált, annak volt köszönhető, hogy e rikító lokál a szerkesztőség közelében állt. Mindössze háromháznnyira. Vajda Gergely, ha már nem bírta a szerkesztőség hangulatát, fogta magát, és átbaktatott a kávézóba. Többnyire mogorva képet vágott, mint aki nem kíván látni senkit, nem mintha annyira búvalbélelt lett volna, csak így biztosíthatta magának azt a pár percnyi magányt, ami a kávéval s a két cent vodkával együtt a feltöltődését jelentette.

Negyven körüli, sovány, középmagas férfi volt, keskeny arcúval, amilyen állítólag az érzékeny embereknek van. Öltözete inkább hanyag, mint elegáns, afféle, amit finomkodva spontánnak szoktak nevezni. Békés, nyugodt embernek tűnt, a főnök által kiutalt munkát alapos gondnal, de lelkesedés nélkül végezte. Valami izgalmas, különös témát kívánt felfedezni, kihajtani, de javaslatait a főszerkesztő

rendre elutasította azzal az érveléssel, hogy a téma nem közérdekű vagy nem újságba való. Pláne nem az online felületre. Maradtak hát a kötelező penzumok. Heti egy riport s néhány tudósítás. Igazán nem nagy feladat – de ha nem meggyőződésből teszi az ember, kínos tud lenni. Ő néhány olyan riportot szeretett volna kiengedni a keze közül, melyek nem piti, mulandó dolgokhoz kötődnek, melyeket később is elő lehet venni, s mutogatni, mint egy bélyeggyűjteményt vagy kegytárgyat. Olyan riportok kellenének, mondogatta néha a feleségének, melyek utána nőnek az embernek, mint a gyermekek.

„Készíts tényfeltárást a Lorana Rt. csődeljárási rendellenességeiről, szólaltasd meg az igazgatót, a főkönyvelőt és néhány alkalmazottat. Merthogy kilóg a lóláb. Járj utána a dolognak, elvégre oknyomozó riporter vagy!” – hallotta főszerkesztője izgalomtól remegő hangját.

– A fenébe ezzel a témával! – mormogta maga elé bosszúsan. – Még hogy izgalmas?! Előre látható: azért indították el a csődeljárást, hogy az így eladásra kerülő vállalatot más tulajdonos kezére juttassák át. Kiszámítható, unalmas. A cikkekre, ami ebből íródhat, egy hónap múlva már senki sem fog emlékezni.

Kényszeredetten végiggondolta a riport felépítését, feltételezéseket és kérdéseket fogalmazott meg,

aztán elégedetlenül elhagyta a kávézót. A többit majd holnap. Akkor talán több kedve lesz.

A kínos munka elhalasztása megnyugtatta kis-sé. Szerencsére nem csak ebből áll az élet! Megvidámodott arccal baktatott hazafelé, néhány kirakat előtt ráérősen megállt. A könyvesüzletbe be is tért, hosszasan nézelődött, de végül nem választott semmit. A boltból kilépve eszébe jutott, hogy felesége már várja az ebéddel. Meggyorsította lépteit. Egy tömbház második emeletén laktak, a külvárosban (de alig tizenöt percnyi sétával elérhető volt a központ: ki mondta, hogy a kisvárosoknak nincs előnye?). A környék olyan volt, amilyenek a külvárosok általában lenni szoktak – maradjunk annyiban, hogy valamivel több volt itt a jöttment ember, mint például a központi lakónegyedben. Bár ez sem egészen bizonyos. Vajda – annak ellenére, hogy nem tartotta magát jöttmentnek – viszonylag jól érezte magát a negyedben. Talán csendesebb és meghittebb volt, mint a belvárosi, vagy egyszerűen csak kisebb, áttekinthetőbb. Négyemeletes, hagyományos tetőszerkezetű, cseréppel fődött tömbház volt az övék. A következő sorok már Bauhaust csúfoló, álló téglatestek voltak, akár csak a város többi lakónegyedében (úgy látszik, menet közben a központi bizottság, vagy mifene, módosította a terveket). Tetejük szurokkal volt burkolva, de mivel a munkát hanyagul végezték, folyton beáztak.

Gyufaskatulya szivarpapír falakkal – egyesek így csúfolták. Blokk: német–román mintára legtöb-
ben így nevezték (a panel kifejezés az itteni nép-
szókincsben nem honosodott meg).

Szóval összesen négy sorblokk, köztük egyetlen bolt és kocsmá bújt meg, a szélén pár garázs, és az elmaradhatatlan szemétkerakó, büzzel, kóbor kutyákkal és időnként feltűnő guberálókka. A blokkok között szűkös parkolók, némi zöldövezet néhány virágágyással, körötte gyeppele, mely most, így tavasszal, szinte szépnek volt mondható, a nyári szárazságok azonban igencsak megviselték. Öntözni kellett volna, gondozni, de nem volt, aki. A lakóktól csupán évi egy önkéntes akcióra tellett, ilyenkor metszettek, kapáltak, szemétket szedtek, és ez pillanatnyilag fel is dobta a közterület hangulatát, utána azonban már nem nagyon törődött senki a környezetével. Az, hogy a lakószövetség esetleg kertészt fogadhatna, fel sem merült, sajnálták volna rá a pénzt, s különben is minek? Park vagy játszótér nem volt, az itt, a külvárosban nem dukált, a gyerekek a parkolóban vagy a negyedbe bevezető úton játszottak: ha épp kocsi jött, félreálltak.

Vajda Gergely az évek során megszokta a lakásukat. A konyha–fürdő–háló volt a megszokott életterük, a másik két szobát jószerével nem is használták. Amikor összeházasodtak, mindkettőjüknek volt némi spórolt pénze, körülnéztek a városban

ingatlanügyben, itt voltak a legolcsóbbak a lakások, erre tellett. Akkor úgy beszéltek, ha majd meggazdagodnak, eladják, s vesznek egy másikat a belvárosban. De egyrészt nem gazdagodtak meg, másrészt a belvárost egyre kevésbé találták vonzónak. Valami jó kis kertvárosi magánház, ahogy újjazdagéknak dukál?

A lakótársakkal nem sokat érintkezett, épp csak köszönt nekik, beszédbe ritkán elegyedett. Más is így volt ezzel, a korszellemnek megfelelően.

Amikor a lépcsőház ajtáján belépett, észrevette, hogy a hirdetőablán ki van téve az közköltéség-lista. Tekintetével megkereste a nevét, megnézte az összeget, s bölintott, mint aki rendjén valónak találja a dolgot. Aztán tovább legettette a szemét. Nevek, számok. Húsz lakrész. És persze van itt még pince, a földszinten ruhaszárító (amit biciklitartónak használnak), lépcsőház és padlás, építőanyagokkal, cserepekkal és mindenféle lomokkal. Ez így összesen huszonnégy. Ahány órája van egy napnak, ötlött az agyába, és az analógián elnevette magát. Amíg a lépcsőt mászta, arra gondolt, milyen keveset tud ezekről a helyekről, a helyeket kitöltő emberekről. Pedig már négy év is eltelt, amióta ideköltöztek. Vajda Gergelyben váratlanul megvilágosodott valami: „riportot” kell készítenie a tömbházzal! Huszonnégy egységből áll a blokk, hát legyen az akció huszonnégy órás!

Van ebben valami misztikum, gondolta izgatottan. A huszonnégy óra egy jól körülhatárolt egységet, kezdetet és véget jelöl. Nem tudta, miről fog kérdezősködni, csak abban volt biztos, hogy ezt a „riportot” el kell készíteni. Persze nem újságba valóra gondolt, már csak azért sem, mert emberek (és helyek!) magánélete a középpont, hanem valami összegzésre.

Ha nem egyéb, magánriportnak lehetne nevezni, amit készíteni szeretnék – vigyorodott el a különös műfajmeghatározáson. Blokkregénynek. Vagy a blokkban nincs semmi regényes, a blokknak nem lehet regénye?

Már a sorrenden gondolkozott, hol kezdi, hol folytatja, mert nem mindegy, arról meg volt győződve. Így kissé szórakozottan, elgondolkozva nyitott ajtót. Arról, hogy hol késett eddig, nem számolt be kérdő tekintettel elébe jövő feleségének, ehelyett előadta különös tervét. Közben ujjait dörzsölgette, mint aki érzi az ilyen történet jóleső tapintását.

– Életem legfontosabb munkája lesz ez! – mondogatta közben többször is.

Felesége csodálkozva, kissé értetlenül hallgatta a tervet. Nem tudta felfogni, miért épp most jutott eszébe, hisz eddig semmiféle érdeklődést nem tanúsított az itt élők iránt. Vajda Gergely azt mondta, ő sem tudja, épp ez a különös a dologban.

Csak annyit tud, hogy sürgősen neki kell fognia. Felesége továbbra is aggályoskodó kérdéseket tett fel. Mi a téma? És egyáltalán: hogyan képzelte el a huszonnégy órás egységet? Éjszaka is fogja zavarni az embereket? Na és a pincével, szárítóval, lépcsőházzal, padlóval készítendő rész? Nem képzelenség?

Nem tudott megnyugtató válaszokat adni, csak annyit mondott, biztosan meg lehet csinálni a dolgot (hogy miként, az menet közben kiderül), mert érzi, hogy meg kell. Felesége azon érvére, hogy amiért meg kell tenni, még nem jelenti azt, hogy meg is lehet, csak a vállát vonogatta, valahogy úgy, mint ha azt mondaná: Ha te ezt gondolod, akkor erről nincs mit beszélnünk tovább.

Sietve, étvágy nélkül belapátolta az estebédet, közben egy szót sem szólt. Elmaradt a szokásos késő délutáni beszélgetés, ami általában jól oldotta a napközben felgyűlt feszültségeket. Olykor úgy érezte, ezek az otthonos, nyugodt beszélgetések tartják életben, ez alkalommal mégsem volt kedve hozzá. El volt foglalva a terve részleteinek kidolgozásával, feleségét türelmetlenül elutasította. Az sértődötten vette tudomásul az elutasítást, mint ahogy azt is, hogy férje immár nem hajlandó beleavatni őt a részletekbe.

Vajda Gergely ekkor már az íróasztala előtt ült, és mereven maga elé nézett. Akár a lakást is ellop-

hatták volna a feje fölül. Gondolkodott. Úgy, ahogy azt hitte, nem is tud. Úgy, ahogyan már rég nem kellett.

– Egyértelmű, hogy éjfélkor kell kezdenem! – mormogta maga elé. – Mégpedig a pincében. Onnan haladok felfelé. Igen, az alapoktól kell indulni, a gyökerektől. Amilyen a pince, olyan a padlás. Vagy még olyanabb.

Elővette diktafonját, a prima kis digitális műszer több mint 40 órányi hanganyag rögzítésére volt képes, feltöltötte az akkumulátorát, hogy majd bírja a strapát; utána kávé készített, több adagot, termoszba töltötte; letusolt, akkurátusan megbotrotválkozott és elegáns ruhát vett, hogy bizalomgerjesztő legyen. Aztán várakozó állásba helyezkedett. Bevetésre készen.

Milyen kár – pillantott a karórájára –, hogy még csak tízre jár. Legszívesebben máris nekifogott volna, de tudta, nem szabad. Tíz órakor értelmetlen lenne elkezdni. Olyan, mintha karácsonykor mennénk locsolkodni. Várni kell, még ha kínos is.

Érdekes módon továbbra sem készített elő kérdéseket, az elvi körvonalakon kívül más kiindulópontja nem volt. De tudta, a helyszínen minden eldőlt. Az is, hogy mit kell kérdeznie, az is, hogy kitől, mint ahogy az is, hogy a különböző egységeknek milyen közük van egymáshoz. Mert hogy van, arról meg volt győződve. Hálózatot alkotnak.

E láthatatlan csápok tartják egyben ezt az egész kócerájt, nem a betonvas.

A megszállottak konokságával számolta a csigalassúsággal telő perceket, készült különös munkájára. Olvasással, tévénézéssel nem akarta elterelni figyelmét. Aztán mégis bekapcsolta laptopját, de ezúttal nem mélyült el a hírfolyamok böngészésében, gondolta, kikeres pár statisztikát a blokklakók életéről, de rövidesen rájött, fölösleges, így pár perc múlva félretolta a gépet. Tekintete a semmibe révedt.

Később újból az órájára pillantott. Még öt perc volt tizenkettőig. Felemelkedett az asztal mellől, és elindult a kijárat felé, közben bekukkantott a hálósobába. Felesége már aludt, megbántottsága álmában is kirajzolódott az arcára. Vajda Gergelyen enyhe sajnálatérzet suhant át, odalépett alvó aszszonyához és megcsókolta. Nem várta meg, hogy felébredjen, becsukta a szobaajtót. Cipőt húzott, vállára vette bőrtáskáját, s izgatottan kilépett az ajtón. Nem zárta be.

Lefelé tartott, egyenesen a pincébe.

I.

Pontosan éjfélkor nyomta le a pinceajtó kilincset. Az nehézkesen engedett. Látszott, ritkán babrál-nak vele. Sokszor talán hetek teltek el anélkül, hogy bárki idevetődött volna. Persze azért nem kell az el-hagyatottság misztikájára gondolni. Úgy igazából nem tudták kihasználni a tömbház lakói a pincét. Kevés olyan holmijuk volt, amit itt kellett tárolni. Pár család krumplit, almát tartott itt, de az alagsor a végigfutó fűtésvezetékek miatt túl meleg és száraz volt, ezért igazából alkalmatlan a zöldség, gyü-mölcs tárolására. Így a lakók többsége csupán ilyen-olyan lomjait dobálta be, azzal a meggyőződéssel, hogy jók lesznek még valamire, hogy aztán teljesen megfélekedzenek a kiszuperált mosdókagylóról, székéről, maradék festékekről, babakocsiról, gyerek által kinőtt bicikliről, megunt sílécről. Eredetileg nem is pince volt ez, hanem egyetlen összefüggő szerelőakna a távfűtés számára – a lakók parcelláz-ták fel, az ősfoglalás izgalmával, ők alakították ki a kis, 6-8 négyzetméteres tárolókat, falakat emel-tek, rozzant ajtókat szereztek, zárat is rá, méretes

lakatokkal. Az így körülhatárolt helyiségek szeszé-lyes alakúak voltak, a falak a vezetékeket, hatalmas csaptelepeket megkerülve csak a legritkább esetben zártak be derékszöget egymással. A melegvíz-cső-vek hőszigetelő burkolata itt-ott már málladozott, a földön üvegvattadarabok heverték.

Megindult a lépcsőn lefelé. Nemrég szerelhettek valamit a pincetérben, esetlenül botladozott a pad-lón heverő csövégek között. A közelben egy tócsá-ba ütemesen, nagy cseppekben csepegett a víz. Az egyébként siri csöndben ez a hang erősnek, már-már erőszakosnak tűnt. Platty-platty. Vajda meg-állva hallgatta egy kicsit, így próbált hangolódni.

Ezek a fránya csapok! – gondolta aztán, tovább baktatva. – Sosem lehet megzabolázni őket!

A világítás gyenge volt, a bejáratnál egy negy-ven wattos égő szórogatta halovány sugarait, lej-jebb, a zezugos folyosójú alagsorban még egy-ket-tő. Az alacsony mennyezetre rögzített vízvezetékek mindegyre keresztezték az útját, ilyenkor le kellett hajolnia, hogy áthaladhasson alattuk. Eszébe öt-lött, hogy nem ártott volna, ha hoz egy elemlámpát, ugyanakkor meg volt győződve arról, hogy anélkül is boldogulni fog.

Először benézek a mi pincénkbe – döntötte el –, aztán meglátjuk.

Rég nem járt itt, próbálta felidézni: van annak már egy éve is, tán a felesége küldte le üres sörös-

üvegekkel. Ezúttal alig találta meg az ajtójukat. Gyalulatlan fenyődeszkából készült, nem volt egy ácsremeklés. A célnak persze megfelelt. Előkereste kulccsomóját, kinyitotta a lakatot, gondosan zsebre tette, hogy távozáskor ne kelljen keresgélnie a félhomályban, s belökte a nyikorgó ajtót. Aztán kitapogatta s megnyomta a villanykapcsolót. Semmi. Biztos kiégett az égő. Mindegy, túl sok látnivaló úgyszincs. Az említett borkánok-üvegek garmadája, megunt, lecserélt cipők, ruhák, néhány vödör alján némi diszperzit, ami a lakásmázolás után maradt meg. Eddig biztos beszáradt már az egész, de hiába, az ember csak raktároz, raktároz. Megpróbált körbetotyogni a kis helyiségben, pedig tudta, hogy ebből semmi jó nem származhat. Ha már itt van, megkereshetné a régi rádiót; 1940-es évekbeli, mondhatni antik darab volt, még serdülőkorában kunyerálta el a nagyanyjától, amikor dühöngött benne a mindent szétszedhetnék, de a cucc hobibiváltás miatt megmenekült a kibelezéstől, mindenfelé hányódott, végül itt, a pincében kötött ki. Újabban többször is megfordult a fejében, hogy elő kellene venni, felújíttatni, szép retró készülék, prima lakásdísz lenne belőle.

Bizonytalanul tapogatózott a sötétben, beleakadt a keze a gyümölcsászkákba, ott elmatatott egy ideig, de csak a port sikerült felvernie. Aztán valami pillepalackokat is lesodort, örült, hogy nem

üvegek voltak. Matatás közben többször belebotlott a földön szanaszét heverő dobozokba, ládákbá. Kiköpött.

– Fenébe! – morogta. – Most nem ennek van az ideje. Ne vesszünk el a részletekben! Ha meg is találnám a rádiót, mit kezdenék vele? Cipeljem magammal a riportútra, vagy megszakítva azt, vigyem haza? Mindkettő marhaság volna...

Abbahagyta a keresést, kilépett a helyiségből, kitapogatta s visszazárta maga mögött az ajtót. Megkönnyebbülten. Közben eszébe jutott, hogy – ha már leltározásnál tart, ugye – még egy szánkónak is lennie kell odabent, annak ugyanis története volt: a szánkók egy ideig ott sorakoztak a pincelejárattal mellett, a lépcső aljában. Úgy esett, hogy valaki oda tette a sajátját, páran pedig követték a példáját. De valamelyik lakónak (hogy kinek, sosem derült ki) ez nem tetszett (hogy miért, az sem; hiába, ez egy ilyen rejtélyes blokk), egyszerűen fogta s ledobálta a szánkókat az ajtó elé. Az érintettek értettek a célzásból, s betették a pincéikbe. Vajdáék azóta sem vették elő az övéket: nem volt minék, kinek.

Továbbbaraszolt, próbálta felvenni a lendületet, elkapni a pincefilinget. A falakat meg-meglappogatta, mint aki régi ismerőseit köszönti. Szimatolni kezdett, a levegőt szimmogva szedve, orra életszagot jelzett. Tudta, nemsokára rátalál riportalanyára.

Ahogy óvatos léptekkel beljebb haladt az üres zöldségládákkal, befőttésüvegekkel, limlomokkal díszített folyosón, rá is talált. Egy patkány volt, keresztben feküdt előtte. A hátán. Nem volt dögölt, sőt nagyon is élt. Bajsza meg-megrezdült, szeme furcsán villogott. Felfelé fordított hasán egy ép alma volt, amit könnyed eleganciával nemrég csórhatótt el valamelyik ászokból.

Vajda Gergely megkönnyebbülten nézett le rá, azzal a jóleső érzéssel, hogy: na, végre rád találtam!, s épp arra gondolt, bemelegítésként megkérdezi, miért a hasán tartja azt a csodaszép almát, amikor a patkány megszólalt:

– Ez a kedvenc mutatványom: a hátamon fekszem, hasamon az alma. Lábaim közé fogom, görgetni kezdem. Igazi zsonglőr vagyok. Sajnos kevesen nézik meg a produkciót. Az embereket nem érdekli az ilyesmi. Csak jönnek nagy sietve, kivesznek a pincéből egy kosár krumplit, almát vagy egy pár üveget, s továbbállnak. Engem észre se vesznek. Pedig milyen nagy örömet okoznának egy kis tapssal! Sajnos sosem kapok tapsot, ezért bánatomban mindig megeszem az almát. Ha kapnék, nem enném meg. Az emberek csak csodálkoznak, miért fogy az almájuk, ahelyett, hogy figyelnének rám, s megtapsolnának. Csupán az egerek lesik meg néha, mit művelek, de őket is az alma érdekli jobban.

Vajda Gergely legyűrte meglepetését, s sietve bekapcsolta diktafonját. Elkezdődött! Ettől a pillanattól kezdve semmit sem szabad elszalasztani! Azt, hogy a patkány beszél, természetesnek vette. Egyebet is.

– Szép mutatvány volt! – kezdte nyomban, ahogy a patkány abbahagyta mondandóját, nehogy első riportalánya a bizalmatlanság, netán rossz szándék jelének vegye hallgatását, s eliszkoljon.

– Tudom!

Micsoda öntudatos teremtmény! – gondolta magában, majd kissé kötekedően megkérdezte:

– De mi szükség van rá, ha általában nincs, aki megnézzé?

– Hát... izé... önkifejezés. S a te itteni ügyködésedre mi szükség van? – kérdezett vissza némi éllel a hangjában a patkány.

Vajda nagyot nézett, pár pillanatig torkára fagyott a szó, majd nehezen kinyögte:

– Az emberek szeretnek értelmes dolgokat tenni...

– Ez nem is igaz! Az emberek unalmasak.

– Unalmasak? Dehogy unalmasak! Az emberek gondolkodnak! Ezzel szemben ti, patkányok...

– Még hogy gondolkodnak! Többnyire csak esznek, alszanak, ürítenek. Ne félj, itt, a pincében pontosan tudom, milyen gyakran! Jól hallom, amikor lezúdul a csöveken életük salakja.

– Engedelmeddel: dolgoznak is!

– Persze, kelletlenül és eszetlenül.